

EDUSKUNNAN TALOUSVALIOKUNNALLE

ASIA E 17/2018 vp Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto: Tasapainoinen teollis- ja tekijänoikeuksien täytäntöönpanojärjestelmä nykypäivän yhteiskunnallisiin haasteisiin

LAUSUNNON ANTAJA

Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus ry (TTVK), Helsinki

TTVK kiittää mahdollisuudesta lausua ja pyytää huomioimaan seuraavan Suomen kantaa muodostettaessa:

LAUSUNTO

Johdanto

Komissio vahvistaa tiedonannon COM(2017)707 johdanto-osiossa, että tutkimusten mukaan teollis- ja tekijänoikeusvaltaisten sektoreiden osuus on n. 42% EU:n BKT:stä – arvoltaan n. 5,7 biljoonaa euroa/vuosi – ja nämä sektorit luovat 38% kaikista työpaikoista ja muodostavat jopa 90% EU:n viennistä. Toisaalta komissio vahvistaa eri tutkimuksissa todetut teollis- ja tekijänoikeuksien loukkausten aiheuttamat valtavat vahingot ja uhat yrityksille, yksityishenkilöille ja koko yhteiskunnalle.

Piratismi on mittava ongelma edelleen myös Suomessa. Pohjoismaisen vertailevan tutkimuksen¹ mukaan arviolta kahdeksan prosenttia 15-74-vuotiaista suomalaisista lataa tai suoratoistaa elokuvia ja TV-sarjoja laittomista palveluista. Luvuiksi muutettuna tämä tarkoittaa tutkimuksen mukaan Suomessa kuukausittain n. 345 000 henkilöä, jotka yhteensä vuoden aikana kuluttavat laittomasta lähteestä 12 miljoonaa elokuvaa ja 32 miljoonaa TV-sarjan jaksoa. Elokuvatuottajan näkökulmasta piratismiin määrä voi vastata jopa 20 % tai enemmänkin elokuvan laillisista jälkimyyntimarkkinoista.

Komissio korostaa tiedonannossa, että IPR-oikeuksien paremmalla täytäntöönpanolla tuetaan ensisijaisia tavoitteita luoda työpaikkoja, edistää kasvua ja tehostaa kilpailukykyä. Sillä on myös keskeinen rooli sisämarkkinoiden toteuttamisessa ja vahvistamisessa samoin kuin jäsenvaltioiden välisen hajanaisuuden vähentämisen kannalta. Lisäksi IPR-oikeuksien täytäntöönpanon tehostamisella ehkäistään rikollisuutta ja harmaata taloutta, koska – kuten komissio tiedonannossaan vahvistaa – väärentämisen ja piratismiin voitot menevät usein rikollisjärjestöille.

¹ MediaVision Ab, maaliskuu 2017

Suomen kanta

Valtioneuvoston selvitys (perusmuistio OKM2018-00081) tiivistää asianmukaisesti komission tiedonantojen COM(2017)707 ja 708 sisällön. On hyvä, että Suomi suhtautuu myönteisesti komission pyrkimykseen edistää teollis- ja tekijänoikeuksien suojaa ja pitää tärkeänä sitä, että oikeudenhaltijoiden ja viranomaisten käytettävissä on toimivia oikeussuojakeinoja ja muita toimia teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamiseksi.

Komission IP-paketti on tehoton eikä sillä saavuteta yhteisesti hyväksytyjä tavoitteita piratismiin torjunnan tehostamisesta

Suomen tulee kuitenkin antaa rohkeammin palautetta komissiolle: tiedonannon tavoitteet ovat hyvät ja esitetyt toimenpiteet pääosin kannatettavia, mutta niillä ei saavuteta komission asettamia tavoitteita ainakaan tekijänoikeuden loukkausten osalta. Esitetyillä toimenpiteillä ei paranneta nykyisten keinojen tehokkuutta, nopeutta saatikka koordinoitua niiden eri toimijoiden välillä, joilla olisi tosiasiansa mahdollisuus vaikuttaa täytäntöönpanon nopeuteen ja tehokkuuteen. Tiedonannossa esitetyillä toimenpiteillä ei ratkaista kaikista räikeimpiä kentällä käytännössä ilmenneitä ongelmia, joista komissio on hyvin tietoinen ja joita kommentoimme lisää alla.

Selvää on, että pelkän ohjeistuksen ja vapaaehtoisten suositusten lisäksi **täytäntöönpanon tehostamiseksi tarvitaan lisätoimenpiteitä, joita Suomen tulee aktiivisesti vaatia komissiolta**. Minimivaatimus on, että jo olemassa olevia sääntöjä noudatetaan kaikissa jäsenvaltioissa ja niiden noudattamatta jättämiseen puututaan. Tehottomat säännöt, joiden noudattaminen perustuu vapaaehtoisuuteen, mahdollistavat piratismiin helpottamalla oikeustoimien ja samalla vastuun pakoilua.

Välittäjät mukaan piratismiin torjuntaan

Komissio korostaa tiedonannossa jälleen, että ”*IPR-loukkausten torjumisen tulisi olla yhteinen ponnistus, johon osallistuvat kaikki toimijat, niin julkiset kuin yksityisetkin, ja jossa käytetään oikeudellisen täytäntöönpanon ohella kaikkia mahdollisia välineitä*”. Komissio kannustaa asianmukaiseen huolellisuuteen (*due diligence*) kaikkia osapuolia. Lisäksi komissio kannustaa lisäämään sidosryhmien vuoropuhelua: ”*täysi hyöty vapaaehtoisten sopimusten mahdollisuudesta*”. Komissio kuitenkin toteaa itsekin, että myönteisestä kehityksestä huolimatta ”*voitaisiin ja pitäisikin tehdä enemmän teollis- ja tekijänoikeuksia loukkaavien tavaroiden ja käytäntöjen leviämisen estämiseksi*”.

Komissio on täysin oikeassa ja siksi onkin käsittämätöntä, että tiedonannossa jatketaan vapaaehtoisuuteen perustuvien kehotusten linjalla. Kuten ehdotetussa Suomen kannassa tuodaan useassa kohtaa esiin, ei vapaaehtoisilla suosituksilla ole minkäänlaista velvoittavuutta jäsenvaltioissa eivätkä ne edistä ”vapaaehtoista sopimista” tilanteessa, jossa toinen osapuoli ei ole halukas edes aloittamaan neuvotteluita.

Mainosvälittäjät ja maksupalvelujen tarjoajat ovat jo ryhtyneet yhteistyöhön ja komissio kertookin menestyneistä yhteisymmärryspöytäkirjahankkeista näiden tahojen kanssa. Komissio ei kuitenkaan mainitse tässä yhteydessä sanallakaan teleoperaattoreita tai isännöinti- ja verkkotunnuspalvelujen tarjoajia, vaikka haluttujen tavoitteiden saavuttamiseksi juuri ne tulisi sitouttaa yhteistyöhön tarvittaessa lisätoimenpiteillä.

Suomen tulee vaatia kaikkien toimijoiden ja erityisesti välittäjien sitouttamista yhteistyöhön IPR-loukkausten torjumiseksi.

Tekijänoikeuksien täytäntöönpanon osalta alan toimijat eivät ole yhdenvertaisessa asemassa

Komissio selittää tiedonannossa COM(2017)707, mistä kansalliset erot IPRED-direktiivin tulkinnassa johtuvat ja nämä syyt pitävät epäilemättä paikkansa. Tosiasia kuitenkin on, että tekijänoikeuksien täytäntöönpanon osalta alan toimijat – oikeudenhaltijat, teleoperaattorit ja muut välittäjät sekä laillisten palveluiden tarjoajat – eivät ole sisämarkkinoilla vielä yhdenvertaisessa asemassa. Esimerkiksi samaa piraattipalvelua vastaan on haettava estomääräystä erikseen jokaisessa EU-jäsenvaltiossa ja edellytykset sen saamiseksi vaihtelevat maakohtaisesti. Kaikissa maissa estomääräyssäännöstä ei ole edelleenkään implementoitu asianmukaisesti. Oikeudenhaltijat veloitetaan mittaviin uudistuksiin palvelujen tarjoamiseksi rajat ylittävästi, joten **myös täytäntöönpanon osalta on voitava sopia rajat ylittävistä pelisäännöistä sisämarkkinoiden toteuttamiseksi**. Yhdessä jäsenvaltiossa annettu estomääräys pitää voida panna täytäntöön myös toisessa EU-maassa.

Myös Suomen kannassa korostetaan olevan tärkeää, että teollis- ja tekijänoikeuksien täytäntöönpanoa tehostavat määräykset ovat tosiasiallisesti oikeudenhaltijoiden käytettävissä kaikissa jäsenvaltioissa.

On myös hyvä, että valtioneuvosto lupaa tarkastella Suomen kansallista lainsäädäntöä komission tiedonannon COM(2017)708 valossa. Nykyisiä täytäntöönpanokeinoja ei nimittäin hyödynnetä Suomessa täysimääräisesti. Esimerkiksi estomääräyksen saaminen on tehty Suomessa huomattavasti hankalammaksi kuin mitä EU-sääntely ja EU-tuomioistuimen oikeuskäytäntö edellyttäisivät. TekijäL 60e §:n mukaista **estomääräystä pitäisi voida hakea paitsi tilanteissa, missä väitetty loukkaaja on tuntematon, myös silloin kun loukkaajasta on epäily mutta häntä ei tavoiteta**. Lainsäädäntöä tulee tältä osin täydentää, jotta täytäntöönpano vastaa myös käytännössä EU-sääntelyn tavoitteita ja tarkoitusta.

Tietosuoja sääntelyn ylitulkinta ei saa muodostua tekijänoikeuksien asianmukaisen täytäntöönpanon esteeksi

Komissio ei voi sysätä keskeisten ongelmien ratkaisua kansalliselle tasolle tai alan toimijoiden keskenään vapaaehtoisesti sopimalla ratkaistavaksi niin kauan kuin avaintoimijat kieltäytyvät yhteistyöstä vedoten tietosuojalainsäädäntöön. Sekä tekijänoikeuksien täytäntöönpanoa koskeva sääntely että tietosuoja sääntely ovat EU-tasolta lähtöisin. Komission tulee ratkaista pattitilanne yhdenmukaistamalla eri pääosastojen viestintää ja **selventämällä alan toimijoille, mitä näiltä voidaan odottaa täytäntöönpanon osalta tietosuojan estämättä**. Tietosuojan ei pitäisi olla este ryhtyä vapaaehtoiseen yhteistyöhön oikeudenhaltijoiden kanssa tekijänoikeuden loukkausten ehkäisemiseksi asianmukaisesti. Anonyymi piratismi ei ole perusoikeus.

Tällä hetkellä tietosuojavaatimukset ja tekijänoikeuksien täytäntöönpano eivät ole tasapainossa. Esimerkiksi laittomia palveluja ylläpitävät tahot saavat rauhassa piiloutua puutteellisten tai selvästi virheellisten asiakastietojen taakse, kun taas oikeudenhaltijoilta vaaditaan huomattavasti aikaa (jopa vuosi), rahaa ja vaivaa prosessitoimissa, ennen kuin tuomioistuin velvoittaa isännöintipalvelun luovuttamaan asiakkaansa yhteystiedot, jotka vasta luovuttamisen yhteydessä paljastuvat puutteellisiksi tai selvästi tekaistuiksi.

Erityisesti puuttuvien yhteystietojen osalta on käsittämätöntä, että komissio sallii nykytilanteen jatkumisen. Laittomien internetpalvelujen ylläpitäjät laiminlyövät poikkeuksetta sähköistä

kaupankäyntiä koskevan direktiivin² 5 artiklan mukaisen velvollisuutensa ilmoittaa nimensä ja yhteystietonsa ilman että kukaan puuttuu tähän tai että siitä olisi jotain seuraamuksia. Samoin erilaisten välittäjän roolissa olevien palveluntarjoajien sallitaan tarjota palvelujaan myös asiakkaille, jotka antavat itsestään puutteelliset tai selvästi virheelliset yhteystiedot.

Edellä mainitut käytännöt mahdollistavat piratismiin helpottamalla oikeustoimien ja samalla vastuun pakoilua. **Komission tulee huolehtia siitä, että jo olemassa olevien säännösten noudattamatta jättämiseen puututaan. Lisäksi komission on vaadittava kaikilta välittäjän asemassa olevilta internetpalveluntarjoajilta suurempaa vastuuta ja huolellisuutta verkkojen ja järjestelmien hallinnassa ja isännöinnissä, varmistamisvelvollisuus mukaan lukien.** Vähintään niiden tulisi tuntea asiakkaansa ts. **vaatia näiltä kattavampia yhteystietoja, jotka mahdollistavat tavoittamisen tarvittaessa.** Oikeudenhaltijoiden lisäksi myös viranomaisilla ja palvelun käyttäjillä – kuluttajilla – on oltava mahdollisuus tavoittaa palvelun ylläpitäjä väärinkäytöstilanteissa.

Helsingissä 5.4.2018

Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus ry

Jaana Pihkala
toiminnanjohtaja

TTVK on voittoa tavoittelematon aatteellinen yhdistys, jonka tarkoituksena on tekijänoikeuslakiin perustuvien oikeuksien valvonta ja tekijänoikeusloukkausten ehkäisy Suomessa. TTVK järjestää myös yleistä tekijänoikeudellista tiedotus- ja koulutustoimintaa. TTVK:n jäseniä ovat Esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien tekijänoikeusyhdistys Gramex ry, Kopiosto ry, Suomen elokuvatoimistojen liitto - Finlands filmbyråes förbund ry, Suomen Muusikkojen Liitto ry, Musiikkituottajat – IFPI Finland ry, Säveltäjien Tekijänoikeustoimisto Teosto ry, Av-tuottajien tekijänoikeusyhdistys Tuotos ry, Suomen Musiikintekijät ry, Suomen Musiikkikustantajat ry, Kirjallisuuden tekijänoikeusjärjestö Sanasto ry, Visuaalisen alan taiteilijoiden tekijänoikeusyhdistys Kuvasto ry, Yleisradio Oy, MTV Oy, Sanoma Media Finland Oy sekä RadioMedia ry.

² Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2000/31/EY, annettu 8 päivänä kesäkuuta 2000, tietoyhteiskunnan palveluja, erityisesti sähköistä kaupankäyntiä, sisämarkkinoilla koskevista tietyistä oikeudellisista näkökohdista ("Direktiivi sähköisestä kaupankäynnistä")